

Регионални консултации со малцинските заедници за Иницијативата за основање на РЕКОМ

Скопје, Македонија
29 Јануари 2011 година

Регионалните консултации со претставниците од малцинските заедници се одржани во Скопје, со педесет учесници од целиот простор на некогашна Југославија. Собирот го отворија Гордана Дувњак (Координациски совет на Коалицијата за РЕКОМ, членка од Македонија), Ратко Гајица (Хрватско собрание), Шаип Камбери (претседател на општината Бујановац, Србија). Говореше и Наташа Кандиќ (Фонд за хуманитарно право, Србија). Консултацијата ја модерираше Боро Китаноски (Мировна акција, Прилеп, Македонија). Од случувањето известуваа македонски и косовски медиуми.

Преглед на препораките, предлозите и мислењата на учесниците/чките:

Неопходно е да се донесе закон за исчезнати лица во целиот регион. РЕКОМ треба да помогне историјата да се толкува единствено.

Ако ги погледнете текстовите од кои учениците и студентите од балканските земји учат историја, тие гледаат дека фактите се исти, но коментарите се различни. Да речеме, фактот дека Балканската војна почнала 1912 година и дека српската војска, да речеме, влегла во Скопје, има сосем поинаков пристап во српската историографија отколку во македонската. Ослободување или повторно окупирање? (...) И не можам да кажам дека тие се причина за војната, но претставуваат подлога за конфликти како што беа и за неодамнешните судири во поранешна Југославија. Иницијативата за РЕКОМ заради тоа е неопходна. (...) Друга работа, сакам да предложам усвојување на законот за исчезнати лица. Тоа е најболната рана, не само за семејствата, туку и за целото општество. Ист закон кој ќе биде понуден на сите држави. Се согласувам дека со тој закон на осудените криминалци ќе им се обезбеди олеснување, односно смалување на затворските години ако дадат некоја информација за масовни гробници или за судбината на исчезнатите лица. (Нехмедин Спахиу, РТВ Митровица, Косово, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Суштинското прашање што доведе до тоа луѓето кои би требало да бидат нормални, да направат такви пореметувања и без никакво чувство за одговорност да направат толку страшни злосторства.

Искрено верувам дека Балканот може да биде „нормална“ средина, каде што ќе имаме нормален однос кон историјата и каде што историјата нема да се злоупотребува за политички цели. За тоа да се постигне, а според мене тоа е и идеја на РЕКОМ, мораме да ги спознаеме фактите. Не треба да имаме страв да покажеме со прст на оние што извршија злосторства, без разлика дали тие денес се на власт, дали тоа му се допаѓа на јавното мислење во Србија, Босна и Херцеговина, Санџак, Хрватска и т.н. Значи, Босанскиот национален совет дава поддршка на РЕКОМ. (...) Ме интересира дали РЕКОМ ќе истражува што е тука причината а што е последицата. Мислам дека суштинското прашање е што доведе до тоа луѓето кои би требало да бидат

нормални, да направат такви пореметувања и без никакво чувство за одговорност да направат толку страшни злосторства.

(Самир еф. Тадир, Бошњачка културна заедница, Пријепоље, Србија, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Треба да се усвои закон според кој сите злосторници ќе бидат казнети на ист начин.

Но кога ќе се земе предвид оваа доста осетлива тема која го мачи цело подрачје веќе скоро две децении, тоа неминовно бара решение.

Тогаш на оваа иницијатива и` треба многу поширока поддршка од граѓанското општество. (...) Е сега дали ќе може да се формира платформа во која би се барал единствен елемент за процесирање на воените злосторства и единствена казна? Сè уште тоа се процесира како формално да се изврши, а не суштински пред правдата да се изведат воените злосторства. Можеби во таа атмосфера би бил добар еден заеднички закон. Дали законите на државите имаат единствени елементи кога е во прашање оваа проблематика? Тоа е ист принцип, и ако една од државите ги започне и ги прифати тие критериуми, ги прифати тие платформи, тогаш веќе ќе создава одреден притисок во регионот за тоа да мора да се прифати. (Риза Халими, адвокат, Народно собрание на Република Србија, Прешево, Србија, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Во работата на РЕКОМ треба да се вклучи и трговијата со човечки органи.

Секое злосторство треба да се осуди. Треба да ја осудиме и трговијата со човечки органи, за која што не чувме некој да ја предложи. И тоа е злосторство, страшно големо.

(Ивана Цветковиќ, Национален совет на македонското национално малцинство, Лесковац, Србија, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Мора да бидеме истрајни, ова нема да оди лесно.

Мислам дека РЕКОМ е иднината и оваа Иницијатива треба да има силна поддршка и мислам дека тоа нема така лесно да оди. Сите работи кои треба од корен да се разјаснат на овие простори, тешко ќе одат. Но треба тоа да се издржи и јас сум оптимист. Можеби не за скоро време, не за година две, но тоа ќе мора да се случи.

(Стојанча Арсиќ, Собрание на општина Бујановац, Бујановац, Србија, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Како да го покренеме прашањето за запалените домови, протерувањата, заплашувањата, убивањето на духот во Санџак?

Нам ни требаат досега неутврдените одговорности за сторените злосторства, дури и поединците кои што се казнети. Некои се дури и наградувани, бидејќи се случија низа исклучиво тешки злосторства во Санџак, кои што останаа неказнети. На Балканот сè уште никој не

одговарал поради тоа што убил нечиј дух. Како да го покренеме прашањето за убиството на душиите во луѓето, односно за протерувањата, за спалувањето на домовите. Бидејќи не се жртви само луѓето кои што се убиени, што е со заплашувањата, што со процесите? Околу 17 илјади луѓе се процесирани и водени на информативни разговори во Санџак. Што со тоа што и денес покрај нас живеат луѓе кои се одговорни за малтретирање, тортура во Санџак, за раселувањето. (Рецеп Шкријељ, Бошњачка рјеч, Нови Пазар, Србија, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Мораме да бараме на кој начин јавноста може да ги натера политичарите да го формираат РЕКОМ.

Оваа Иницијатива треба да постигне помирување. Знаејќи дека помирувањето само по себе е процес кој долго ќе трае, ми се чини дека без меѓународната заедница не можеме да очекуваме дека локалните парламенти, таканаречени политички елити, ќе дојдат до консензус. Мораме да бараме начини како да делуваме на јавноста која ќе биде сензибилизирана, а потоа таа јавност да влијае на мислењето од политичарите кои не сакаат да ја менуваат политиката, кои не се со иста политика која довела до ова, и не се истите луѓе кои што довеле до тоа. (Мато Грозница, Хрватско национално собрание во Војводина, Србија, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Како да се натераат припадниците на мнозинските заедници да говорат за злосторствата од своите етнички групи?

Сите сме зборувале главно за злосторствата направени над својот народ, над својата малцинска заедница. Меѓутоа нема никој храброст да прозбори за злосторствата кои ги направил неговиот народ. (...) Како да се натераат припадниците на мнозинските заедници да говорат за злосторствата од своите етнички групи? Треба да се најдат инструменти како да се натераат тие луѓе така да зборуваат. Ние имаме во Босна и Херцеговина проблем дека сме на една територија или, ако сакате, во една улица мнозинска заедница, во друга сме малцинска. (Смајил Жлибаниќ, Здружение на граѓаните Градишканци, Градишка, БиХ, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Мора да истражиме дали некој Ром правел злосторства.

Јас многу би сакал експерти да влезат во истражувањето на злосторствата кои што ги направиле Роми на подрачјето на поранешна Југославија. Да се обележи тој злостор и, можеби, и ние ќе признаеме и ќе кажеме: „гледаш, и ние сме правеле злосторства“. - Дали ние сме предизвикувале некој друг нас да ни прави злосторства и каде е грешката? Значи во овој момент нема податоци, ниту пак јас лично ги знам, се немам занимавано со тоа. (Дерво Сејдиќ, Совет на Ромите во БиХ, Сараево, Босна и Херцеговина, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Би требало посебно внимание да се посвети за заштита на оние кои сведочат против „своите“ злосторства.

Има еден млад, пожртвуван човек: Блаж Стевовиќ од Требиње, кој сведочеше така, (против припадниците на својата заедница) па е екскомунициран од својата заедница и има доста сериозни тешкотии во ресоцијализацијата. Така што навистина е тешко да се замисли како да се поттикне некој на таков вид сведочење кога не постои заштитен механизам. (...) Постојат ли механизми, можеби на меѓународно ниво, кога очигледно овие наши локални закони не се доволни за заштита на тие луѓе. Можеби за тоа треба да се посвети една комплетна, исто таква консултација. (Сенад Наниќ, Културно друштво на Бошњациите од Хрватска „Препород“, Загреб, Хрватска, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Медиумите се клучни за создавање добра клима за формирањето на РЕКОМ.

Јас мислам дека за промена на климата клучна улога имаат медиумите. Бидејќи без медиумите оваа добра Иницијатива нема да успее, ако немаме поддршка од медиумите, не сум скептичен, но мислам дека многу тешко ќе оди. (...) Ако имаме инфо-блокада и ако пошироката јавност не е упатена, тогаш ништо нема да се промени. (Мишал Спевак, Здружение на црногорско-словенечкото пријателство, Подгорица, Црна Гора, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Влезот во ЕУ треба да услови почитување на човековите права.

Значи, ние треба да ја направиме оваа институција, да се одберат добри луѓе кои ќе го работат тоа транспарентно, поштено, коректно. Да не бидат мој, твој, негови или нечиј... Јас во тој дел би дал поддршка на РЕКОМ (...) РЕКОМ би требало да воспостави и да му даде кредибилитет. Статутот најверојатно го составуваат луѓе со намера да биде добар. На него можат да се стават забелешки, ако не биде така. Но верувајте, јас би инсистирал на тоа да нè примат во ЕУ, но да бидат јасни целите и да кажат: „господа, човековите права, човековите права“. (Миле Марчета, Здружение на протерани граѓани од општина Дрвар, Босна и Херцеговина, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Податоците мора да бидат прецизни за да се избегнат манипулации.

Јас сфатив дека треба со име и презиме да пишува дека во Дрвар, во тоа и тоа село, убиен е Митар Мириќ, роден тогаш и тогаш. Зошто? Затоа што денес се прават некои списоци, и тоа на јавноста и` е познато, каде што, да речеме, е речено дека таму покрај Дрина во некое српско село се убиени толку и толку Срби и на крај се дознава дека, всушност, тие Срби умреле од природна смрт. Тоа треба да се избегнува на секаков начин. (Фахир Гутиќ, Бошњачки културен сојуз на Словенија, Љубљана, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).

Имаше позитивни примери кога се спасувани луѓе од други националности. Тоа треба да се истакне.

Имаше голем број позитивни примери на луѓе кои во војната спасувале припадници од други националности. Тие луѓе се занемарени. Треба да го истакнеме тоа како позитивен пример, дека некој спасил некој друг, бидејќи спасени се цели семејства, буквално во последен момент. Тие луѓе постојат. Само малку да се потрудиме околу сите тие работи и да ги побараме, да ги забележиме нивните сведоштва и оној што ги спасувал другите и луѓето кои се спасени. Јас мислам дека тоа може многу да помогне. (Радомир Мичиќ, Демократска иницијатива на сараевските Срби, Сараево, Босна и Херцеговина, Регионални консултации со претставниците од малцинските заедници за Иницијативата за РЕКОМ, Скопје, 29 Јануари 2011 година).